

ETHANOL

Algemeen

Ethanol wordt gebruikt als genotmiddel en werkt in hogere dosis remmend op het centrale zenuwstelsel en motorische functies.

Preparaten

Alcoholische dranken; aftershave, parfum, mondspoelingen, geneesmiddelen.

Synoniemen

Alcohol, ethylalcohol (CAS-nr: 64-17-5).

Toxische dosis

Toxische effecten zijn te verwachten vanaf inname van 600 mg/kg resp. een bloedspiegel van 1000 mg/L. Als levensbedreigende concentraties worden genoemd: > 5000 mg/L (kort na inname) resp. > 4000 mg/L (.5 uur na inname) resp. als levensbedreigende doseringen 5-8 g/kg voor volwassenen; 3 g/kg voor kinderen. Dit zijn echter slechts richtwaarden; er bestaan grote interindividuele verschillen.

N.B.: 1 promille = 1000 mg/L

Kinetiek

Absorptie

Absorptie snel en vrijwel volledig na orale inname. T_{max} na 30-90 minuten. Opname vindt ook plaats via de huid en door inhalatie.

V_d

0,5-0,7 L/kg

Eiwitbinding

Geen

Eliminatie

Biotransformatie in de lever door alcoholdehydrogenase en microsomal ethanol oxidizing system (MEOS) tot acetaldehyde gevolgd door omzetting o.i.v. aldehyde dehydrogenase tot azijnzuur (figuur 1). Ethanol wordt gemetaboliseerd volgens 0^e orde kinetiek. De metaboliseringssnelheid is sterk individueel variabel en o.a. afhankelijk van het consumptiegedrag (10 – 30 gram/uur). Bij chronisch gebruik kan de eliminatie versneld zijn t.g.v. enzyminductie. Aldehyde dehydrogenase wordt geremd door o.a. disulfuram, cefalosporines, sulfonylureaderivaten en metronidazol. Hetgeen kan leiden tot acetaldehyde cumulatie en toxiciteit.

figuur 1: metabolisme van ethanol

Halfwaardetijd

n.v.t., verzadigingskinetiek.

Klinisch beeld

Het klinische beeld is afhankelijk van de concentratie en de "gebruiker".

- *Gastro-intestinaal*: anorexie, misselijk, buikpijn, braken.
- *Cardiopulmonaal*: atriumfibrilleren, hypoventilatie, tachypneu (bij metabole acidose), respiratoire insufficiëntie; meestal als late symptomen: AV-block, bradycardie, hypotensie.
- *Neurologisch*: depressie CZS, slaperigheid, duizeligheid, verwardheid, spraakstoornis ("dubbele tong"), insulten, coma, hersenbloeding (meestal na trauma, subduraal hematoom), hypotonie, ataxie.
- *Renaal*: hematurie en acute nierinsufficiëntie (myoglobininurie) Na een latentietijd van 12-18 uur metabole acidose met anion gap.
- *Endocrien/Vloeistof/elektrolyten*: hypokaliaemie en hypomagnesiemie, keto-acidose, lactaat-acidose, hypoglycemie (ontstaat tot 6 uur na inname),
- *Verder*: hemorrhagische necrotiserende pancreatitis, leverfunctiestoornis (acute hepatitis), hypothermie/hyperthermie (kinderen)

N.B. Ernstige en potentieel lethale intoxicaties zijn gemeld bij acetaldehyde cumulatie t.g.v. remming van aldehyde dehydrogenase (zie eliminatie): flushing, dyspneu, hyperventilatie, insulten, tachycardie, hyperthermie en hypotensie.

Differentiaal diagnose

Andere alcoholen (methanol, isopropanol etc.), diabetische keto-acidose, meningitis.

Serum-/plasma-/spiegelbepaling

Benodigd voor het bepalen van ethanol:

Medium : volbloed

Methode : gaschromatografie (duur ± 30 minuten), immuno-assay cq. enzymatische methode (NB.: met deze laatste wordt uitsluitend de ethanolconcentratie gemeten; andere alcoholen (methanol, ethyleenglycol etc. niet!). Ethanol wordt normaliter in volbloed gemeten. De concentratie in serum bedraagt circa 1,2 x de concentratie volbloed; de concentratie in urine circa 1,5 x de concentratie volbloed.

Therapeutische waarde : nvt

Toxische waarde :

- 1000 – 1500 mg/L: verminderde motorfunctie, evenwicht, coördinatie
- 1500 – 2500 mg/L: lethargie
- 3000 mg/L: stupor
- 4000 - 5000 mg/L: coma, ademhalingsdepressie, hypothermie, potentieel lethaal

N.B.: het verdient aanbeveling ook de osmogap te berekenen (zie "overige diagnostiek")

Overige diagnostiek

- Arteriële bloedgaswaarden
- Serum elektrolyten
  - osmo-gap (binnen enkele uren optredend)
De osmogap wordt berekend uit de gemeten osmolariteit minus de berekende osmolariteit.

$$P(\text{osm}) = 2 \times [\text{Na}^+] + [\text{glucose}] + [\text{ureum}] \quad (\text{allen in mmol/l})$$

Indien de osmogap > 10 mosmol/kg is er mogelijk een bijdrage van een klein molecuul (metanol, ethanol, isopropanol, aceton e.d.). Voor ethanol leidt 1000 mg/L tot een toename van de osmo-gap met 22 mosmol/kg).

Indien de ethanolconcentratie enzymatisch is bepaald kan uit het verschil tussen de via de osmogap berekende ethanolconcentratie en de gemeten ethanolconcentratie worden afgeleid of nog andere alcoholen zijn ingenomen.

N.B.: bovenstaande geldt uitsluitend indien de osmolariteit gemeten wordt door vriespuntsdaling; met nadruk niet indien bepaald met behulp van de dampspanningsverlaging.

- anion-gap (= $([\text{Na}^+] + [\text{K}^+]) - ([\text{Cl}^-] + [\text{HCO}_3^-])$). Normaal: 12 ± 4 mmol/l, indien significant dan verdacht voor bijv. methanol
- Glucose (hypoglycemie),
- Serum/urine ketonen (onderscheid diabetische keto-acidose)
- Leverenzymen, creatinine

Therapie

Algemeen

Symptomatisch: voorkom aspiratie, bewaak ademhaling en ritme, corrigeer elektrolyten/hypoglycemie.

Absorptievermindering

Braken/maagspoelen/actieve kool: niet zinvol zonder indicatie co-ingestie.

Eliminatieversnelling

Hemodialyse is zeer effectief en dient overwogen te worden bij een levensbedreigende intoxicatie of indien de patiënt verslechtert onder maximaal ondersteunende therapie: ademhalingsdepressie, coma, ritmestoornissen, ernstige keto-acidose (pH<7). Dit treedt in het algemeen pas op > 4000-5000 mg/L indien de patiënt niet gewend is alcohol te drinken. Eventueel ook ter ondersteuning klaring bij ernstige leverfunctiestoornissen. Coma allen is geen indicatie voor dialyse.

Symptoombestrijding

Bij insulten: diazepam intraveneus

Bij hypoglycemie: glucose intraveneus

tabel 1. doseerschema geneesmiddelen

geneesmiddel	leeftijd (in jaren)	Dosering	bijzonderheden
Glucose	Volwassenen	25 gram i.v.; zonodig herhalen	Z.s.m. toedienen
	kinderen	0,5 – 1 gram/kg i.v.; zonodig herhalen	
Thiamine		50 - 100 mg i.v. of i.m.	Bij chronische abuses. Z.s.m. toedienen.
Diazepam	Volwassenen	i.v. 0,15 – 0,25 mg/kg	max. 5 mg/min
	kinderen	i.v. 0,1 – 1 mg/kg	

Auteurs

- Dr R.J.E. Grouls, ziekenhuisapotheker/klinisch farmacoloog, Catharina-Ziekenhuis, Eindhoven,
- Drs. S.J.W. Wessels-Basten, ziekenhuisapotheker, Catharina-Ziekenhuis Eindhoven
- Dr A.J.G.H. Bindels, internist-intensivist, Catharina-Ziekenhuis, Eindhoven,
- Dr A.N. Roos, internist-intensivist, Catharina-Ziekenhuis, Eindhoven

Literatuur

- B Ekwall, C Clemedson: Time-related Lethal Blood Concentrations from Acute Human Poisoning of Chemicals. Part 2: The Monographs No 9 ethanol.
- http://www.cctoxconsulting.a.se/9_etanol.pdf
- Ellenhorn MJ. Medical Toxicology. 2 ed. Baltimore: Williams & Wilkins, 1997:1127-45.
- Cina SJ, Russell R, Conradi S: Sudden Death Due to Metronidazole/Ethanol Interaction, American Journal of Forensic Medicine & Pathology. 17(4):343-346, December 1996.

Toxicologie behandelinformatie

Nederlandse Vereniging van Ziekenhuisapothekers -- Commissie Analyse en Toxicologie

Nationaal Vergiftigingen Informatie Centrum van het RIVM

- Johnsen J, Stowell A, Morland J: Clinical responses in relation to blood acetaldehyde levels. Pharmacol. Toxicol.1992 Jan; 70(1):41-5.

Revisie

Versie 01 29-05-08

Bijlagen

geen bijlagen